

Zondig ongeduld

Hoe Nashville-predikanten knielen voor de Geest der Onmiddellijkheid.

De antwoorden op de vraag naar de rol van religie in de samenleving zijn niet te tellen. Niettemin tenderen ze naar één grondovertuiging. Godsdienst dient politieke en sociale bezonnenheid te bevorderen. Godsdienst dient te vertragen, uit te dagen tot reflectie, uit te nodigen tot zelfrelativering. Ze behoort, in en voor de samenleving, *slow religion* te zijn. En zo *slow politics*, *slow economy*, *slow thinking* te bevorderen. Kortom: *prudentia*.

Nu weet ik best: er bestaat een type religie dat niet aan deze politiek-sociale roeping voldoet. Het de religie van wat de Verlichting noemde de *Schwärmerei*. “Geestdrijverij” is een fraaie vertaling voor dit Duitse begrip. *Schwärmer* bevorderen de *slow religion* niet. Integendeel. *Schwärmer* zijn de speculanten van de Geest. Ze gaan voor het snelle resultaat, voor het gemakkelijke incasseren van het eigen gelijk. *Schwärmer* bedienen hun religieconsumenten met schijnbaar direct verifieerbare innerlijke ervaringen en spirituele efficiëntie. Niks geen bemiddeling: *Schwärmer* hebben een onmiddellijk contact met het Absolute. Onmiddellijk, dat wil zeggen: contact zonder bemiddeling, zonder intermediair, zonder afstand. En dus zonder de afstand van de prudentie.

Deze *Schwärmerei* heeft zich, vermomd in niet-religieuze gedaante, meester gemaakt van ons heden. De Geest der Onmiddellijkheid beweegt de gemoederen: bij de Gele Hesjes in Frankrijk, bij de *Amazon*-clientèle op internet, bij consumptieve-kredieten-genieurs en *virtual-reality-game-players*. Inmiddels staat, door deze Onmiddellijkheidsgeest, de democratie op imploderen. Kieswijzers en koopkrachtbeloftes hebben de voor democratie onontbeerlijke deugden van geduld en uithoudingsvermogen van binnenuit uitgehold. Van een representatieve democratie opererend dankzij op wereldvisies gebaseerde partijen en delegaties zijn we afgegleden naar de consumentendemocratie van verlanglijstjes en ego-retorica. De geest der Onmiddellijkheid is niet anders dan de geest van het populisme. Noch Le Pen, noch Wilders, noch Johnson hebben het populisme uitgevonden. Ze zijn er slechts de symptomen van. Symptomen van de Geest van een dominant geworden populisme dat de politiek, de economie, de cultuur en het persoonlijk leven doortrekt. Themapolitiek vervangt

visiepolitiek. Bewegingen vervangen partijen. Onmiddellijkheid vervangt distantie en effectpragmatisme vervangt bezonnenheid en prudentie.

Onze door deze Geest bedreigde samenleving heeft tegengas hard nodig. Het tegengas van *slow thinking* en *slow religion*. Ook al is mijn politieke keuze nooit gevallen op degelijke reformatorische partijen als de SGP, en ook al heb ik sowieso slechts weinig religieus talent - laat staan talent voor het zingen van de psalmen op hele tonen -, toch heb ik altijd respect gehad voor de protestantse rechterflank in kerkelijk Nederland. Niet *wat* men dacht in de kringen van de oer-orthodoxie dwong mijn respect af, maar *hoe* men het dacht. Men gelooft er immers via een bemiddeling, te weten via de Bijbel. Bij al de verstokte waarheidsnostalgie van de behoudende broeders en zusters, bij al hun quasi-positivisme en neo-scholastische benadering van de Openbaring, heb ik daarom stevast mijn hand voor hen in het vuur gestoken. Juist bij mijn vrijzinnige vrienden. Het orthodox-zware zondebegrip vertaalde ik positief in termen van “zelfrelativering”. De moeizaam dogmatiserende Bijbelhermeneutiek interpreteerde ik behendig als een methode van distantiëring. Het gebed om de Genade des Heeren als een authentieke expressie van het menselijke, tragische tekort. Kortom, zo argumenteerde ik graag: in onze oververhitte onmiddellijkheidscultuur moeten we de orthodoxen koesteren, vanwege hun talent voor *slow spirituality*. Orthodoxe traagheid biedt op z'n minst weerstand tegen de neoliberale zelfuitputting van de moderniteit. De behoudende gelovigen bewaken op z'n minst de ruimte voor reflexieve prudentie.

Na de Nashville-affaire voel ik me genaaid. Mijn optimisme bleek naïef, zoals mijn vrijzinnige vrienden me altijd al hebben gezegd. Immers, met hun handtekeningen hebben de tweehonderdvijftig ondertekenaars, predikanten en behoudende zielsverwanten, hun ziel aan de duivelse Geest van de huidige wereld verkocht. Verraad aan hun eigen goed protestantse *sola gratia* principe, dat oproept tot terughoudendheid en prudentie. Net zomin als we de Genade kunnen verwerven door verdienste, kunnen we haar behouden door geloofsdoctrines of uitdrukken in Nashville-verklaringen. Openbaring en Genade vragen de mens te leren leven in en met het uitstel. Oefening in voorlopigheid. Oefening in niet-weten en in geloofsgeduld. En die oefening opent de ruimte van de *prudentia*, zo hoopte ik, ruimte die broodnodig is voor onze door consumenten-individualisme verpeste democratieën.

Maar nee, mijn zware vrienden zijn gezwicht voor de Geest van deze Tijd. Wellicht begerig naar effect, bogen ze, bij de ondertekening van de verklaring, tegelijk hun knieën voor de *schwärmerische* verwachtingen. Waar populisten en marketeers hun toekomstvisioenen over aantrekkende koopkracht en linkse elites razendsnel verspreiden via de onmiddellijkheids-media als facebook, twitter, instagram of WhatsApp, daar wilden ook de gedegen Nederlandse Christenen, van wie velen geen televisietoestel of computer in huis hebben, van de partij zijn. Er werd een website ingericht. Er werden predikanten benaderd om te ondertekenen. De volheid van de Woord Gods werd gereduceerd tot een mening over seksualiteit. Mee-surfend op de golven van het cultuurpopulisme, aanbidden voortaan ook de orthodoxen de afgod van Onmiddellijkheid en Effect. En Vrouwe Prudentia bleef achter, met gebogen hals en geknakte lans.

Het probleem is niet enkel hermeneutisch. Het betreft niet alleen de al te letterlijke opvatting van de Bijbel. Laten we dichterbij het geloofsbeeld van de orthodoxen zelf blijven: het gaat om zonde. Het probleem is niet alleen de veronachtzaming van de metaforische, ethische en mystieke benaderingen van de tekst, waaraan zowel Augustinus als de Talmoed geleerden een evenredige plaats gaven. Ergens las ik in een lezersbrief de vraag of de Zeeuwse orthodoxen, nu ze op Bijbelse gronden openlijk homoseksualiteit en transgender-emancipatie afwijzen, ook zijn opgehouden met het eten van mosselen. Immers ook dat wordt door de Heilige Schrift verboden. Prachtig commentaar, maar de problematiek ligt dieper. Hermeneutische naïveteit is nog geen zonde. Niet de interpretatie, maar het opportunistische misbruik van de Bijbel is het probleem. Of is het geen zonde, om de volheid van Gods Woord in termen van een cultuur- en genderpolitiek themapamflet te vertalen? Wat is dit politiek-theologische opportunisme anders dan regelrecht een Zonde tegen de Geest des Heren? Zonde wordt de halsstarrig naïeve hermeneutiek, wanneer ze het opportunistische gebruik van het Woord des Heren legitimeert.

De Bijbel als gebruiksaanwijzing voor het dagelijks leven. Ach, hadden mijn toch doorgaans zo fatsoenlijke broeders op z'n minst nog maar de moeite genomen om een eigen, bij onze kleicultuur horende seks- en genderexegese op te stellen! Dan hadden ze voor mij wellicht nog iets van geloofwaardigheid behouden. Maar nee, ze vertaalden een document dat elke

oprechte gelovige van de hand zou moeten wijzen, alleen omdat het door perverse populismepolitici is omarmd. Nashville en Trump liggen samen onder de lakens. De waarheid ontwrichtende twitteraar en de Waarheid aanroepende sekspuristen delen hetzelfde bed. Met de Nashville-verklaring in de hand, brachten ook de onmiddelijkheids-christenen en pentecostal-*schwärmer* in Brazilië de homohater Bolsonaro aan de macht. Bolsonaro die liever zijn zoon dood zou zien dan als homo. Bolsonaro, aan wie diens “evangelische” (of moet ik zeggen “kakagelische”) vazal zijn ministerpost te danken heeft. Als minister van *Vrouwen, Familie en Mensenrechten*, probeert “dominee” Damares Alves de emancipatie van vrouwen, de realisatie van mensenrechten en het privé- en familieleven van de LHBT-ers terug te draaien. Zijn “war against gender-ideology” wordt gevoerd in wat geen geloof meer mag heten, maar slecht *bible-ideology*.

Met Nashville, heeft nu ook het van oorsprong zo bezonnen geloofsgetrouwe bolwerk van de Bible-belt de poorten geopend voor geloofsongeduld en Bijbel-idolatrie. Van de besmettingsangst, die in de orthodoxe omgang met homo’s, lesbo’s en transgenders zo vaak aanwezig lijkt, is bij het ontvangst nemen van het Nashville-document geen sprake meer. Genezen van hun hafe- en mysofobieën vergeten de zwaar-gereformeerde ondertekenaars blijkbaar het oer-Hollandse adagium dat je besmet wordt door hetgeen waarmee je omgaat. Met de handtekeningen onder het *Schwärmerei*-plakkaat werd het vonnis van ongeloofwaardigheid en onbetrouwbaarheid getekend. In plaats van de Bijbel als opschorting van menselijke betweterij te hanteren, dus inderdaad werkelijk als Woord der Openbaring en als *skandalon*, hebben Calvijns vrienden zich een onmiddellijke toegang willen verschaffen tot de inhoud ervan. Zo begingen ze de zonde van het eschatologisch ongeduld. Het hun ondraaglijk geworden Openbaringsgeheim, de hunkering naar ontologische duidelijkheid in het aardse tranendal, en hun zucht naar monomorfe seksualiteitsverhoudingen snoerden de mond van de Eeuwige. Zeker, er zijn collaterale positieve effecten. Nashville is het comfortabele sjibbolet van groepserkenning. Wie Nashville ondertekent, hoort erbij! Bij de ware Christenen en de ware slachtoffers van het modernisme! Alleen dat zalige groepsgevoel werd verkregen dankzij de knieval voor de Onmiddelijkheid. En in de Nashville-bunker van het seksueel moralisme zal voor de vreugde van het Woord en de verrassing van de Genade geen ruimte meer zijn.

Niet in de eerste plaats de inhoud, maar de ondertekening van de Nashville-verklaring is een smet op het blazoen van het ware, zware calvinisme. Zelf-uitverkoop van de behoudende broeders. Het orthodoxe Bijbelgeloof bleek niet bestand tegen de marketingverleidingen dezer eeuw. Wie ik, uit naïef respect en zorg om de prudentie, voor behoudende Christenen hield, zijn helemaal niet behoudend. Integendeel, ze restaureren en reconstrueren er voortdurend op los. Maar in hun restauratieve enthousiasme hebben ze de Geest der Genade ongemerkt doen overlopen in Geest der Eeuw. Zo verloor het orthodox-gereformeerde Christendom, met Nashville, voor mij niet alleen zijn waardigheid, maar ook zijn geloofwaardigheid.

Tja, wie roept mij voortaan toe niet te snel te oordelen? Wie motiveert nu, in de samenleving, tot prudentie en reflexieve bezonnenheid? Welk Woord herinnert ons voortaan eraan dat de wereld niet is en niet moet zijn, zoals ze ons het meest behaaglijk lijkt? Wie waarschuwt ons tegen de Onmiddellijkheidsverleidingen van het neoliberale-media-technologisch-populistisch-religieuze complex? Vreest niet, het zijn de stemmen uit de LHBT-community. Stemmen die ons eraan herinneren dat deze wereld één wezenskenmerk deelt met de Eeuwige, namelijk dat ze niet overeenkomt met de simpele voorstelling die wij ons ervan maken. En dat dat goed is.

Chris Doude van Troostwijk is *visiting professor* op de Leerstoel voor Vrijzinnige Theologie aan de Faculteit Religie en Theologie van de VU.